

Dołęga, Józef M.

"Grundprobleme menschlichen Nachdenkens - Eine Einführung in modernes Philosophieren", H. Staudinger, W. Behler, Freiburg im Breisgau 1984 : [recenzja]

Studia Teologiczne 3, 277-279

1985

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Na podkreślenie zasługuje wartość pastoralna książki G. Lohfinka o wspólnocie. Lata 60-te, a zwłaszcza przed soborem Watykańskim II, charakteryzowały się intensywnymi badaniami socjologicznymi w teologii pastoralnej. Wyniki uzyskane z tychże badań dały wgląd w aktualną sytuację Kościoła, ale z drugiej strony narzuciły teologii pastoralnej pewien profil socjologiczny, zresztą konieczny do właściwego pojmowania teologii pastoralnej względnie praktycznej. Zaraz po soborze na początku lat 80-tych, najpierw oczywiście na Zachodzie, zintensyfikowano poszukiwania biblijne także dla teologii pastoralnej. Ukazało się wiele wartościowych pozycji na ten temat. Do tych wartościowych dzieł należy także książka G. Lohfinka na temat wspólnoty w Nowym Testamencie, która nie będąc par excellence dziełem o charakterze pastoralnym, staje się przez swą praktyczność i aktualność ważnym przyczynkiem do nauk pastoralnych. Wielokrotnie odwołuje się autor do obecnej sytuacji Kościoła, do aktualnej praktyki duszpasterskiej i do sytuacji Kościoła we współczesnym świecie. Stara się dawać konkretne odpowiedzi na wiele palących problemów nurtujących dzisiejszych wierzących, myśląc rzecz jasna najbardziej o katolikach niemieckich.

Pozycja G. Lohfinka jest zatem ze wszech miar do polecenia zarówno egzegetom, jak i pastoralistom, duszpasterzom i katechetom. Zasięg jej jest niestety ograniczony dla polskiego czytelnika, napisana jest bowiem po niemiecku. Nie może jej jednak zabraknąć w porządnej bibliotece teologicznej.

Ks. Mieczysław Olszewski

H. Staudinger und W. Behler, *Grundprobleme menschlichen Nachdenkens – Eine Einführung in modernes Philosophieren*, Verlag Herder, Feiburg im Breisgau 1984, ss. 191.

1. Hugo Staudinger (ur. w 1921 r.) jest od 1962 r. profesorem Uniwersytetu w Padeborn i kierownikiem Instytutu Teoretycznych Podstaw Nauki, który funkcjonuje w ramach *Deutschen Instituts für Bildung und Wissen*. Wolfgang Behler (ur. w 1927 r.) jest od 1970 r. profesorem w Feiburgu im Breisgau i członkiem prezydium tego Instytutu.

Prezentowana tutaj praca jest kolejnym wspólnym dziełem Staudingera i Behlera z zakresu podstawowych problemów egzystencjalnych współczesnego człowieka oraz zagadnień teoriopoznawczych dzisiejszej nauki wraz z filozofią i teologią. Ze znanych prac tych autorów należy wymienić następujące: H. Staudinger und W. Behler, *Chance und Risiko der Gegenwart – Eine kritische Analyse der wissenschaftlich-technischen Welt*, Paderborn 1976²; H. Staudinger, *Die historische Glaubwürdigkeit der Evangelien*, Würzburg 1977⁴; H. Staudinger, *Der Atheismus als politisches Problem*, Ibw-Journal 1978, z. 8; H. Staudinger und J. Schlüter, *Wer ist der Mensch? – Entwurf einer offenen und imperativen Anthropologie*, Stuttgart 1981; R. Staudinger, *Die Frankfurter Schule – Menetekel der Gegenwart und Herausforderung an die christliche Theologie*, Würzburg 1982.

Praca *Grundprobleme menschlichen Nachdenkens*, poza wprowadzeniem H. Staudingera (7–11), zakończeniem (161–162), indeksem nazwisk (180–181) i indeksem rzeczowym (182–191) zawiera cztery rozdziały.

W pierwszym rozdziale na temat konieczności filozoficznego myślenia autorzy przeanalizowali właściwości filozoficznego myślenia, podali charakterystykę zachodniej filozofii, ukazali relację pomiędzy filozofią zachodnią a klasycznymi naukami przyrodniczymi i zasygnalizowali zagadnienie kryzysu europejskiej myśli tradycyjnej (13–41).

Rozdział drugi (42–83) zawiera charakterystykę sytuacji wyjściowej współczesnej refleksji filozoficznej, która powinna brać pod uwagę poznanie empiryczne, dotyczące naszej planety i rozwijającego się wszechświata, oraz ukazuje zagadnienie jedności i dynamikę istot żywych, miejsce człowieka w ewolucji tych istot i stosunek pomiędzy człowiekiem a tym światem.

Do podstawowych zagadnień i pytań filozoficznego myślenia autorzy w rozdziale trzecim (84–121) zaliczają pytania o sens i bezsens ludzkiej egzystencji, zastanawiając się nad granicami i możliwościami ludzkiej wiedzy, nad problemami ogólnego znaczenia rzeczywistości oraz nad jednością i zróżnicowaniem jej rzeczywistości.

W końcowym rozdziale czwartym (122–160) pod tytułem: *Filozoficzne pytania a transcendentna rzeczywistość* – autorzy przedstawili stosunek filozofii do Objawienia, ukazując filozofię jako pośredniczkę pomiędzy teologią a nauką, sygnalizując współczesne możliwości takiego pośrednictwa oraz przedstawili szczegółowe zagadnienie ludzkiego cierpienia jako problem filozoficzny i teologiczny.

2. U podstaw treści tej książki leżą odpowiedzi (lub próba takich odpowiedzi) na podstawowe pytania związane z egzystencją człowieka w świecie współczesnym końca XX w. i początku XXI w. Pytania te można sformułować w sposób następujący: Czy moje życie ma sens? Czy moje życie jest związane z Bogiem i światem?; Jakie jest ogólne zadanie ludzkości?; Według czego powinna kierować się ludzkość?; Jak powinna postępować i zachowywać się jednostka?; Jaki cel stoi przed światem i czy on będzie wiecznie trwać?; Jak wygląda sprawa jednostki we współczesnym świecie?; Czy śmierć jest absolutnym końcem istnienia człowieka?

Historia odpowiedzi na te pytania wskazuje, że trudno na nie odpowiadać bez filozofii i teologii. Okazało się, że stanowisko klasycznego pozytywizmu nie jest słuszne. Natomiast człowiek współczesny jest zainteresowany i domaga się odpowiedzi w całym zakresie. Treść tych odpowiedzi powinna wynikać nie tylko z danych przyrodniczych ale również z danych filozofii i teologii. Dla nauk przyrodniczych nie jest dostępne badanie takich problemów, jak: godność człowieka, miłość, szacunek, wierność, wspólnota, nienawiść, znieważenie. Praktyczne życie i problematyka światopoglądu zawsze zawiera pewne ryzyko. Zmieniają się warunki życia w związku z rozwojem naukowo-technicznym ale to nie wpływa na zmianę znaczenia dla człowieka – dawanie odpowiedzi na podstawowe pytania egzystencjalne. W trosce o odpowiedź na te pytania należy zdać sprawę ze współczesnego stanu wiedzy z zakresu poznania naukowego w rozumieniu ścisłym oraz z poznania płynącego z filozofii i teologii. Należy również uwzględnić w tych odpowiedziach kontekst historyczny, w którym te pytania pojawiały się i w którym szukano odpowiedzi od przeszło 3000 lat w europejskiej myśli filozoficznej. Taka postawa poznawcza domaga się wyzbycia się założeń klasycznego pozytywizmu, wzięcia pod uwagę danych z zakresu nauk filozoficznych oraz otwarcia myśli ludzkiej na Objawienie. Należy w tym procesie poznać i dążyć do rozstrzygnięcia, co jest pewne, co możliwe, a co jest prawdopodobne. Praca powyższa – według autorów – nie jest gotowym systemem filozoficznym dającym odpowiedź na postawione pytania, ale jest próbą szukania takich odpowiedzi i wprowadzenia czytelnika we współczesne myślenie filozoficzne (por. s. 7–12, 161).

3. Lektura tej książki ukazuje metodę szukania odpowiedzi na podstawowe pytania egzystencjalne współczesnego człowieka oraz ukazuje zagadnienia teoriopoznawcze, dotyczące granic i źródeł poznania ludzkiego. Podobny styl pracy odnajdujemy u takich autorów, jak: P. Teilhard de Chardin, A. D. Sertillanges, K. Rahner, K. Klószak i innych. Dla przykładu można tutaj wymienić problem hominizacji, podejmowany przez wymienionych autorów, którzy w rozwiązywaniu jego uwzględniali imi współczesne osiągnięcia i teorie nauk biologicznych oraz wymogi analizy filozoficznej i teologicznej.

W rozwiązywaniu zagadnień, związanych z hominizacją, K. Rahner proponuje wykorzystanie osiągnięć z różnych dziedzin poznania, zarówno z nauk szczegółowych, jak i z filozofii i teologii (por. *Die Hominisation als theologische Frage*. W: P. Overhage – K. Rahner, *Das Problem der Hominisation – Über den biologischen Ursprung des Menschen*, Freiburg im Br. 1961, 13–90). Rozwiązanie swoje uważa za niepełne i traktuje je jako wprowadzenie w żywą dyskusję, jednocześnie zaznacza, że wyjście kompromisowe, przyjęcie, iż człowiek co do ciała pochodzi z materialnego świata, a pod względem swej duchowości nie może pochodzić z niego, nie da się dziś utrzymać. Pojawienie się człowieka wraz z duszą duchową w historii ziemi tłumaczy Rahner przy pomocy pojęcia stawania się czymś nowym, czymś więcej. Pojęcie to ma swoje uzasadnienie przy założeniu ogólnym, że historia człowieka jest dalszym ciągiem rozwijającego się kosmosu i że człowiek jest elementem historii świata.

Autorzy prezentowanej pracy wykazali konieczność oparcia się, przy próbie dawa-
nia odpowiedzi na postawione pytania, na osiągnięciach nauk przyrodniczych
z uwzględnieniem filozofii i teologii. Wskazali oni również, że filozofia nie jest posia-
daczką prawdy, ale jest poszukiwaniem prawdy w czasie. Zdecydować się na poszuki-
wanie prawdy jest pierwszym krokiem do poznania rzeczywistości nas otaczającej
i człowieka w jego uwarunkowaniach biologicznych i kulturowych.

Lektura tej pracy ma na celu wprowadzenie czytelnika w krytyczne myślenie
filozoficzne nad podstawowymi zagadnieniami poznania i istnienia człowieka. Uwa-
żny czytelnik może przekonać się, że autorzy ten cel osiągnęli.

Ks. Józef M. Dołęga